

Studiu de elaborare a unui software educațional pentru învățarea lecturii expresive

Natalia Burlacu, UPSC „Ion Creangă”, NatBurlacu@hotmail.com

Abstract

This article represents complex of IT descriptive design's principles, operating and using of educațional software for teaching the expressive reading, which have been developed in in the Delphi's programming environment at the Department of Computer Science and Information Technology in Education of UPSC "Ion Creangă" from Chisinau. Present paper includes also the submission of: learning methodological factors of expressive reading and of present educațional software which can be released for use by students in the integrated course of Romanian language and literature in the schools and, also, by the future and/or current teachers interested in the self shaping ability their perform expressive reading of prose and/or lyric.

1. Introducere

În cadrul studierii cursului integrat de limbă și literatură română o importanță majoră îi revine lecturii expresive. La orele de studiu al modulelor de limbă și literatură română se efectuează lectura expresivă de trei tipuri: lectura expresivă a profesorului, a cursanților și lectură artistică a maeștrilor cuvântului în imprimare sonoră. O importanță crucială o are lectura profesorului. Profesorul nu poate preda o artă pe care nu o stăpânește. Raționamentul este valabil și pentru arta de a citi expresiv o operă literară, indiferent că e proză sau poezie, text epic sau liric.

Ca urmare a unei analize minuțioase de acte normative, inclusiv a cadrului curricular al cursului integrat de “Limbă și literatură română” în școala națională și alolingvă, ce “vizează, așadar, activitățile de predare – învățare – evaluare în diversitatea lor formativă, asigurând interesul permanent al elevului pentru performarea sa ca vorbitor și cititor elevat, cult, pentru stimularea și dezvoltarea sa ca receptor/producător de mesaje și interpret de texte diverse, ce au o funcționalitate evidentă în contextul actual.” [1] a luat naștere ideea de a elabora și a implementa un soft educațional care să ajute la asimilarea și dezvoltarea abilităților de a efectua o lectură expresivă artistică adecvată.

2. Delimitarea metodologică a învățării lecturii expresive

2.1. Lectura expresivă - artă în cadrul școlar. Uneori printre metodiști apar discuții controversate referitoare la ce este lectura expresivă - metodă sau procedeu? Considerăm o astfel de abordare fundamental greșită. Lectură expresivă este o artă la fel de liberă ca muzica sau pictura. Fiecare dintre aceste forme de artă pot fi incluse în studiul limbii și al literaturii române și nu numai. Diferență constă în faptul că implicarea lecturii expresive este mult mai necesară și mai avantajoasă decât o altă formă de intervenție a oricărei alte arte. Utilizarea acesteia în procesul de predare-învățare a limbii și/sau literaturii române, în fiecare caz aparte, poate fi acceptată drept metodă sau procedeu. Când un profesor, explicând propoziția cu părți omogene, intenționează să exemplifice intonațional secvențele menționate, lectură expresivă servește doar drept procedeu. Deși în cadrul analizei literare a unei opere unde este determinat și scopul de a învăța elevii citirea expresivă a acesteia, lectura expresivă constituie o metodă.

În cazul în care lectura expresivă nu este considerată o artă, acest tip de exersare își pierde impactul său emotiv asupra procesului pedagogic, fapt care conduce la aglomerarea memoriei elevilor cu noțiuni și/sau definiții formale despre intonație. Drept rezultat în sala de clasă în locul revigorării și entuziasmului pentru operă apare plictiseala.

Cu cât este mai aproape versiunea auditorială a lecturii expresive de recitarea artistică a marilor maeștri, cu atât e mai bine. Dar recitarea marilor maeștri, înregistrată și derulată în mai multe formate digitale este doar o completare importantă, nu și un substitut pentru lectura expresivă a profesorului și/sau cursantului. Activitatea dată servește cursanților drept argument convingător a accesibilității lor la învățarea lecturii expresive. De asemenea, lectura expresivă a profesorului și/sau cursantului permite contingentului de elevi de a urmări în dinamică evoluția creativă a acestora. Analiza erorilor în timpul lecturii este și ea importantă. Percepția lecturii artistice a maeștrilor este un element deosebit al procesului de învățare a unei limbii, dar nu poate suplini creativitatea cadrului didactic și/sau a cursantului. [2]

2.2. Lectura expresivă a profesorului. După cele menționate anterior la lecțiile de limbă și literatura română se apelează pe larg la lectura expresivă. Măsura în care un profesor trebuie să posedă abilități de efectuare a lecturii expresive constituie o chestiune ce necesită unele clarificări. Adesea profesorul justifică lipsa de expresivitate în lectură sa cu un: "Eu nu sunt actor!" O astfel de declarație, la prima vedere, pare incontestabilă, deși doar la prima vedere. Da, un profesor de limbă și literatură română nu este un actor, dar el este un profesionist, astfel trebuie să fie capabil realiza lectura expresivă a textelor, fără de care nu poate exista predarea limbii și literaturii române în deplinul sens al cuvântului.

Afirmațiile enumerate mai sus ne determină să acceptăm oportunitățile de a însuși lectura expresivă în caz de persistență personală majoră.

E notabil de a preciza că, chiar și prezența unui mare talent, studiul minuțios și profund al opereii contează oricum. Un astfel de studiu, în măsura posibilităților sale, cititorul-profesor este obligat să-l realizeze. Din efectivul datelor prezente profesorul le selectează doar pe cele ce sunt indispensabile pentru înțelegerea deplină, corectă, care permit ilustrarea adecvată a opereii și/sau pasajului citit. Cititorul-profesor trebuie să stăpânească în întregime informațiile cu conținut metodic și/sau de critică literară, percepute anterior (în timpul pregătirii către ore, seminare metodice, etc.), convingător apelând la ele pe parcursul lecțiilor. Dacă în opinia mai multor critici literari asupra opereii există contradicții, a se alege o poziție de care să se țină cont pe viitor, fapt care va distribui într-un mod anumit accentele logice, inclusiv la efectuarea lecturii expresive. Altfel spus, cititorul trebuie să aibă atitudine proprie, fermă asupra opereii în întregime, precum și asupra fiecărei fraze citite.

Este de dorit ca lectura profesorului de limbă și literatură română să fie maximal corespondentă cu lectura de maestru, deziderat de neatins, spre regret, pentru mulți profesori. Mai ales când practica lecturii expresive începe relativ târziu și/sau nu e suficient timp și perseverență în a se dedica serios activității date. Astfel, ar trebui să se tindă către propriul apogeu interpretativ artistic. În cazul în care un profesor va urma această recomandare, măiestria sa succesiv va progresa.

Prezența unei insatisfacții referitoare la propriul mod de a citi expresiv este, în general, un semn bun, indicând aici posibilitatea de ascensiune artistică. [3]

2.3. Lectură expresivă a elevilor. Scopul învățării lecturii expresive (LE) în cadrul cursului integrat de limbă și literatură română constă în a dezvolta la elevi abilitatea de a transpune opera literară în cuvânt rostit în conformitate cu pătrunderea personală în esența acesteia. În corespundere cu această finalitate apare necesitatea de a educa la cursanți competențele obligatorii pentru cititor, precum și dobândirea de cunoștințe specifice în arta lecturii expresive. În practica școlară analiza literară generală se consideră o pregătire suficientă pentru lectura expresivă.

Uneori, adițional, în textul operei se marchează o schemă a accentelor logice. În aceasta rezidă pregătirea specială a cursanților către citrea expresivă, după care LE a elevului este ascultată și notată cu o anexă de evaluare orală de tipul: "ai recitat și/sau citit expresiv" sau "... nu ai fost destul de expresiv". Între timp, pregătirea către lectura expresivă la toate nivelurile școlare reprezintă un ansamblu din mai multe etape. Chiar la oră introductivă de prezentare generală a informațiilor necesare pentru a cunoaște și pătrunde fondul operei literare, profesorul acordă o atenție deosebită acelor cursanți care pot contribui la materializarea operei în cuvânt rostit. LE a profesorului trebuie să trezească interesul și chiar pasiunea pentru operă, oferind astfel, elevilor, cheia pentru a înțelege temele, conținutul de idei, originalitatea genului literar și perfecțiunea formelor în cauză. Apoi, se execută o analiză specială, care orientează, totodată, spre o lectură expresivă adecvată.

Lectura expresivă este un indicator al nivelului de cunoaștere și înțelegere a textului de către elevi. Profesorul de limbă și literatură română, cunoscând particularitățile individuale a contingentului sau de elevi, nivelul lor de competență în efectuarea lecturii expresive, poate determina după calitatea citirii cursantului gradul lui de înțelegere a textului. [4]

3. Elemente de concepere, funcționare și utilizare a software-ului educațional pentru învățarea lecturii expresive

Funcționarea prezentului software educațional în procesul de însușire a LE amplifică rolul analizatorilor auditivi și/sau vizuali, efectul fiind deosebit de cel obținut prin intermediul tehnicii tradiționale de învățare a LE în condiții auditoriale.

Astfel, în cazul, învățării LE într-o conjunctură standard există un mod de derulare a acestei activități care impune anumite circumstanțe obișnuite, cum ar fi:

- Pentru situațiile când LE nu sunt efectuate la lecțiile de limbă română și literatură română, trebuie găsită o persoană cât de cât competentă, care nemijlocit să gestioneze activitatea; să audieze în mod repetat nivelul de LE, estimând calitatea acesteia și efectuând anumite recomandări; în cadrul orelor, acesta este profesorul;
- Dacă LE este exersată de către cursanți public în timpul orelor nu sunt excluse situațiile de jenă în fața colegilor, fapt ce creează un disconfort psiho-emoțional, drept consecință al căruia se poate diminua viitorul nivel de performanță a celui audiat; în unele cazuri poate apărea refuzul total de a continua o astfel de „incursiune” în lumea frumosului;
- Trebuie bine determinat locul efectuării LE, la momentul exersării fiind necesară o liniște absolută, care să permită deslușirea textului de către elevi și concentrarea acestora la lectură (în școală, de obicei, clasa de studiu; de regulă, în timpul lecției);
- Indiferent de circumstanțele de efectuare a LE, mai devreme sau mai târziu, va fi necesară prezența unei persoane competente pentru evaluarea celor citite și/sau recitate;
- În cazul unui training de sine stătător estimarea obiectivă, corectă a lucrării este dificilă, deoarece probabilitatea ca persoana care a comis deja un serie de anumite erori tipice într-un text dat să-și poată identifica integrat propriile lacune în lectura sa - este foarte joasă.

Avantajul prezentei aplicații pentru învățarea LE rezidă în luxul de a ne permite să nu ținem cont de condițiile enumerate mai sus. Astfel, e nevoie, doar, de însuși software-ul educațional – sistem electronic complex pentru învățarea lecturii expresive; calculatorul la care să fie instalat programul și, bineînțeles, dorința elevului și/sau a viitorului sau prezentului profesorului de a lucra asupra factorilor de ameliorare a LE, precum și, inclusiv, aspirația profesorului de a moderniza procesul de instruire, fapt care impune efectuarea continuă a unor anumite eforturi de autoîmbunătățire

în vederea pregătirii terenului pentru implementarea noilor tehnologii informaționale în procesul clasic de instruire.

Aplicația poate fi utilizată atât de către profesorul de limbă română în cadrul orelor, cât și de sine stătător de către cursanți în afara instituției de învățământ.

Implementarea software-ului educațional pentru învățarea lecturii expresive *de către profesor* permite organizarea lecțiilor într-un alt format decât cel tradițional; oferă realizarea adaptiv-individuală a obiectivelor educaționale; optimizează controlul lecturii expresive, oferind posibilitatea de audiere integrată a tuturor cursanților într-un regim de lucru lejer (în pauza și/sau după ore, acasă); suspendă cursantul de tentația de a nu exersa și/sau învăța LE a unui text dat (în proză și/sau liric), imprimarea versiunii de autor a elevului neputând fi trucată din simplul motiv, ca "pe viu" este înregistrată vocea persoanei care realizează citirea.

Din setul de înregistrări de verificat profesorul poate asambla o colecție a modelelor reușite de LE, efectuate de elevi și/sau personal, care poate fi utilizată pe viitor la cursul de limbă și literatură română.

Întrucât reușita, oricum, trebuie supusă unei analize și pentru a reduce situațiile de stinghereală a elevilor în cazul LE efectuate "pe viu", foarte productivă, în acest sens, este declanșarea unor discursuri colective asupra lecturii imprimate anterior de cursanți și stocate în formatele *.WAV, *.MP3 cu care este compatibil programul. Inițial, după LE "pe viu", declarațiile colegiilor pot fi extrem de subiective, neargumentate, fapt care-i intimidează și mai mult pe cei evaluați, pe când expunerea opiniei personale privitoare la LE a colegilor, imprimată din timp, versiunea fiind una reușită din punctul de vedere al elevului, deoarece doar el decide care din variantele imprimate merită a fi expuse publicului, scade intensitatea psiho-emoțională în sala de clasă. O astfel de examinare a performanțelor de LE poate fi antrenată prin intermediul analizei comentate a modelelor *.WAV, *.MP3 de performanță, elaborarea unui plan dur al evenualei discuții, finalizate de anumite aspecte ale teoriei și practicii de lectură.

De regulă, în sala de clasă, atunci când se lucrează asupra LE cursanții sunt implicați în rectificarea performanței lor interpretative, fapt ce servește și drept modalitate veritabilă de activizare a auditoriului.

Un rol semnificativ îi revine LE în familiarizarea cursanților cu noțiunile de teorie literară. Desigur, unele date (cum ar fi: conceptul de proces literar; de subiect, etc.) pot fi explicate elevilor fără medierea directă a LE, dar există noțiuni (precum: sintaxa poetică, ritmul, etc.) asimilarea profundă a cărora este posibilă doar pe calea unui text rostit expresiv.

Versul intonat de un maestru permite identificarea mai lejeră a particularităților de stil al autorului.

În cazul exploatarea programului *în regim de sine stătător*, drept instrument de training pentru învățarea LE, după ore, în orice sală de calculatoare sau la domiciliu, decade necesitatea de a asista, ajuta, examina elevul prompt de către profesor.

Software-ul educațional pentru învățarea lecturii expresive constă nemijlocit din 3 formulare de bază:

- a) panoul de prezentare a aplicației;
- b) panoul de înregistrare a utilizatorului în cadrul aplicației;
- c) interfața de lucru a aplicației care, la rândul său, funcționează în trei moduri:
 - c.1. audierea model a fișierului sursă; (vezi Figura 1)
 - c.2. imprimarea de către utilizator a fișierului cu textul destinat LE; (vezi Figura 2)
 - c.3. salvarea rezultatelor imprimării audio. (vezi Figura 3)

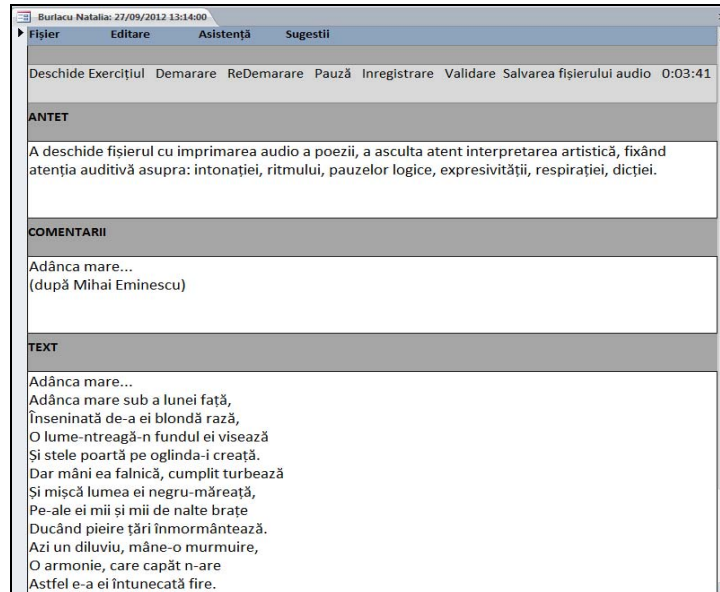

Figura 1. Interfața aplicației în modul: audierea model a fișierului sursă

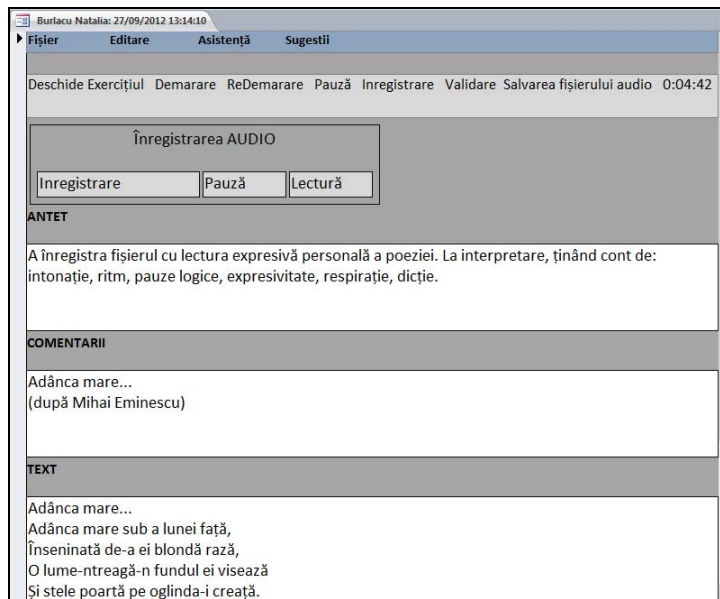

Figura 2. Interfața aplicației în modul: imprimarea-utilizator a LE în format audio

După lansarea, înregistrarea cu succes a utilizatorului în sistem și selectarea din lista derulantă a tipului activității de efectuat este afișată interfața de lucru a aplicației, care poate fi gestionată datorită unui meniu prezentat în continuare în varianta de lucru validă:

Deschide Exercițiul – unicul meniu activ la momentul intrării în interfața de lucru a aplicației; afișează structura arborescentă a locației de pe discul fix, de unde poate fi deschis textul destinat exercițiului de LE în cauză. Toate textele plasate în locația de lucru a aplicației trebuie prelucrate într-un mod special și prezentate inițial în două formate de bază: fișier audio *.wav sau *.mp3 cu sau fără fișierul auxiliar *.doc, ce conține textul operei și/sau secvenței de text (în proză sau lirică) de studiat.

Demarare – la accesarea meniului dat începe derularea fișierului audio cu conținutul secvenței sonore selectate.

ReDemarare – oprește derularea audio a textului dedicat LE curente; relansarea fișierului audio poate fi efectuată doar acționând din nou meniul Demarare.

Pauză - oprește derularea audio a imprimării curente; acționarea repetată a meniului Pauză reia derularea fișierului audio din punctul în care a fost oprit.

Înregistrare - pune la dispoziția utilizatorului posibilitatea de a efectua înregistrările de LE în numeroase formate de fișiere audio, cum ar fi: Uncompressed WAV (PCM), Compressed WAV (ADPCM, A-LAW, U-LAW, DSP, GSM, etc.), MP3 (MPEG Layer-3) cu rata de 8, 16 sau 32 B, fapt ce permite înregistrarea și reproducerea corectă a textului pronunțat anterior la momentul creării imprimării sonore. [5] (vezi Figura 2)

Validare – efectuează stocarea în aplicație la nivel de algoritm implementat a secvenței sonore de LE recent înregistrate.

Salvarea fișierului audio – rezultatele înregistrării de LE realizate pot fi stocate în formate de fișiere *.WAV sau *.MP3 pe calculatorul gazdă, pe serverul rețelei locale de calculatoare sau un oarecare calculator în rețeaua off-line; expediat on-line către un calculator îndepărat. (vezi Figura 3)

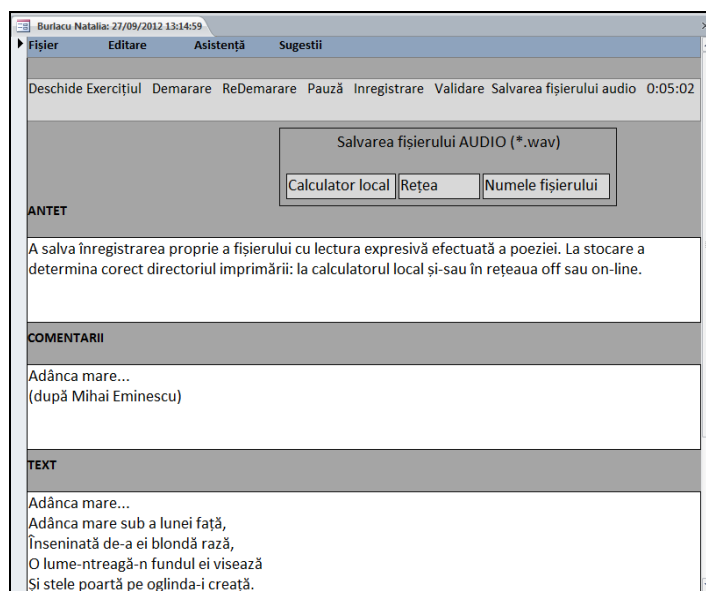

Figura 3. Interfața aplicației în modul: salvarea rezultatelor imprimării audio a LE

Închiderea elborării personale a fișierului audio de conținut artistic și abandonarea aplicației este posibilă prin accesarea comenzii *Ieșire* în meniul *Fișier* din program. Aici se va afișa o casetă de dialog care va cere confirmarea salvării secvenței de LE efectuate cu sau fără ieșirea din aplicație.

4. Concluzii

Învățarea oricărei arte, inclusiv a lectură expresive este imposibilă fără activitatea de tratare individuală a fiecărui elev în parte. Deși, în cadrul analizei și comentariului literar cursanții reproduc și/sau citesc pasaje din opera care se discută, numai în cazul lecturii individuale integrate sau fragmentate a operei literare e posibilă cu adevărat practicarea și testarea calităților necesare pentru LE, fapt care este asigurat, în mare parte de prezenta aplicație educațională pentru învățarea LE.

La elaborarea scenariului și implementarea acestuia într-un algoritm s-a ținut cont de metodicile moderne pentru asigurarea dezvoltării multilaterale a cursanților, luând în considerare particularitățile lor individuale, interesele, aptitudinile, emoțiile, caracterul.

Lectura individuală reprezintă acea formă de activitate didactică ce ia în calcul caracteristicile și capacitățile fiecărui cursant. Anume aici e să ne așteptăm la unele dificultăți, deoarece fiind la o lecție de 45 de minute sau pereche de 1oră și 20 minute cu toate provocările, ne confruntăm și cu situația: un cursant responsabil de o lucrare încorporată în sunetul vocii sale vizavi de un întreg auditoriu.

Răsfoind cartea “*Arta de a asculta*” de Madelyn Burley-Allen, atenția ne-a fost reținută asupra unui pasaj, care se potrivește foarte bine cu ceea ce profesorii de limbă și literatură română numesc lectură expresivă: “*Cititul depinde uneori într-o măsură atât de mare de ascultare, încât pare a fi o extensie a acestei aptitudini. Orice copil va reuși să citească un text mai corect, după ce va fi ascultat și va și discutat despre el. Astfel, abilitatea de a asculta stabilește, se pare, limitele aptitudinii de a citi.*”

Prezenta aplicație pentru învățarea LE nu e doar un soft ce înregistrează procesul și rezultatele unei citiri/recitări artistice. Imprimările mediate de produsul nostru educațional sunt valoroase pentru o varietate mai largă de investigații de limbă și literatură română, precum și pentru utilizarea social benefică în continuare a înregistrărilor efectuate: în cadrul unor emisiuni la radioul școlar, sonorizarea unor secvențe video elaborate de utilizatori, analiza calității interpretative a operelor literare. Audierea, înregistrarea și analiza lecturii sprijină eliminarea erorilor semnificative ale cursanților, perfectând astfel abilitatea de exprimare orală a acestora.

Avantajele exploatarei corecte a programului pentru învățarea LE, cum sunt: calitatea performantă a înregistrărilor audio în diverse formate de ultimă oră și nivelul tehnic de reproducere a sunetului (vocii persoanei ce realizează LE), de asemenea, se înscriu în setul de factori enumerați mai sus, care contribuie la stimularea interesului auditoriului către activitatea de învățare a LE.

La momentul de față software-ul educațional pentru învățarea lecturii expresive se află la etapa de testare și derulează în cadrul unui experiment pedagogic la lecțiile de formare profesională ale cadrelor didactice de limbă și literatură română la UPSC “Ion Creangă”, orașul Chișinău, Republica Moldova.

Bibliografie

- [1] *Limba și literatura română, Curriculum școlar*, Clasele a V-a – a IX-a, Chișinău, 2010
- [2] Crăciun Corneliu, *Metodica predării Limbii și Literaturii Române în gimnaziu și licee*, editura Ema, Deva, 2007
- [3] Cerghit Ioan, *Metode de învățământ*, E.D.P., București, 1998
- [4] Завадская Т. Ф., «Методика выразительного чтения», «Просвещение», Москва, 1977
- [5] Balmuș Nicolae, Burlacu Natalia, “Sinteză de elaborare a robotului digital pentru studierea numeralului cardinal propriu-zis”, *Materiale din a VIII-a CNIV „VIRTUAL LEARNING – VIRTUAL REALITY*, Târgu - Mureș, România, 29-31 Octombrie, 2010, p. 249